Aalborg Universitet

Anelser og intuition

Jantzen, Christian

Publication date:
2011

Document Version
Accepteret manuscript, peer-review version

Link to publication from Aalborg University

Citation for published version (APA):
Jantzen, C. (2011). *Anelser og intuition*. Paper præsenteret ved Intuition Symposium, Hjørring, Danmark.

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from vbn.aau.dk on: April 16, 2024

Anelser
- i hverdagen og i kunsten

Christian Jantzen

Intuition

Symposium 29.-30. september 2011

Menneskelig viden har to former: den er enten intuitiv viden eller logisk viden; viden opnået gennem forestillinger eller viden opnået ved forstandens hjælp; viden om det særegne eller viden om det almengyldige; om individuelle ting eller om forholdet mellem disse; den skaber, faktisk, enten billeder eller begreber.

Benedetto Croce, *L'Estetica come scienza dell'espressione e linguistica generale (1902)*

Mens du går inden for, især i *Double Torqued Ellipse,* så responderer din krop på ting, som dine øjne end ikke har set endnu. Du har en kropslig baseret læsning, som ikke primært er en visuel læsning, og alligevel samtidig er en visuel læsning.

Richard Serra, *Torqued Ellipses*, New York 1997, s. 30

Jeg møder byen med min krop; mine ben måler arkadens længde; [...] min kropsvægt møder katedralens dørs tyngde og min hånd tager om håndtaget, idet jeg går ind i den bagvedliggende mørke tomhed. Jeg oplever byen kropsligt og byen findes i kraft af min kropsliggjorte oplevelse. Byen og min krop supplerer og definerer hinanden. Jeg bor i byen og byen bor i mig.

Juhani Pallasmaa *The Eyes of the Skin*, Chichester 2005, s. 40

Hvilken amerikansk by er størst: Milwaukee eller Detroit?

Tænkning

Det er hyppigt dumt at tænke for meget

Det kan nogle gange være klogt ikke at tænke sig for meget om

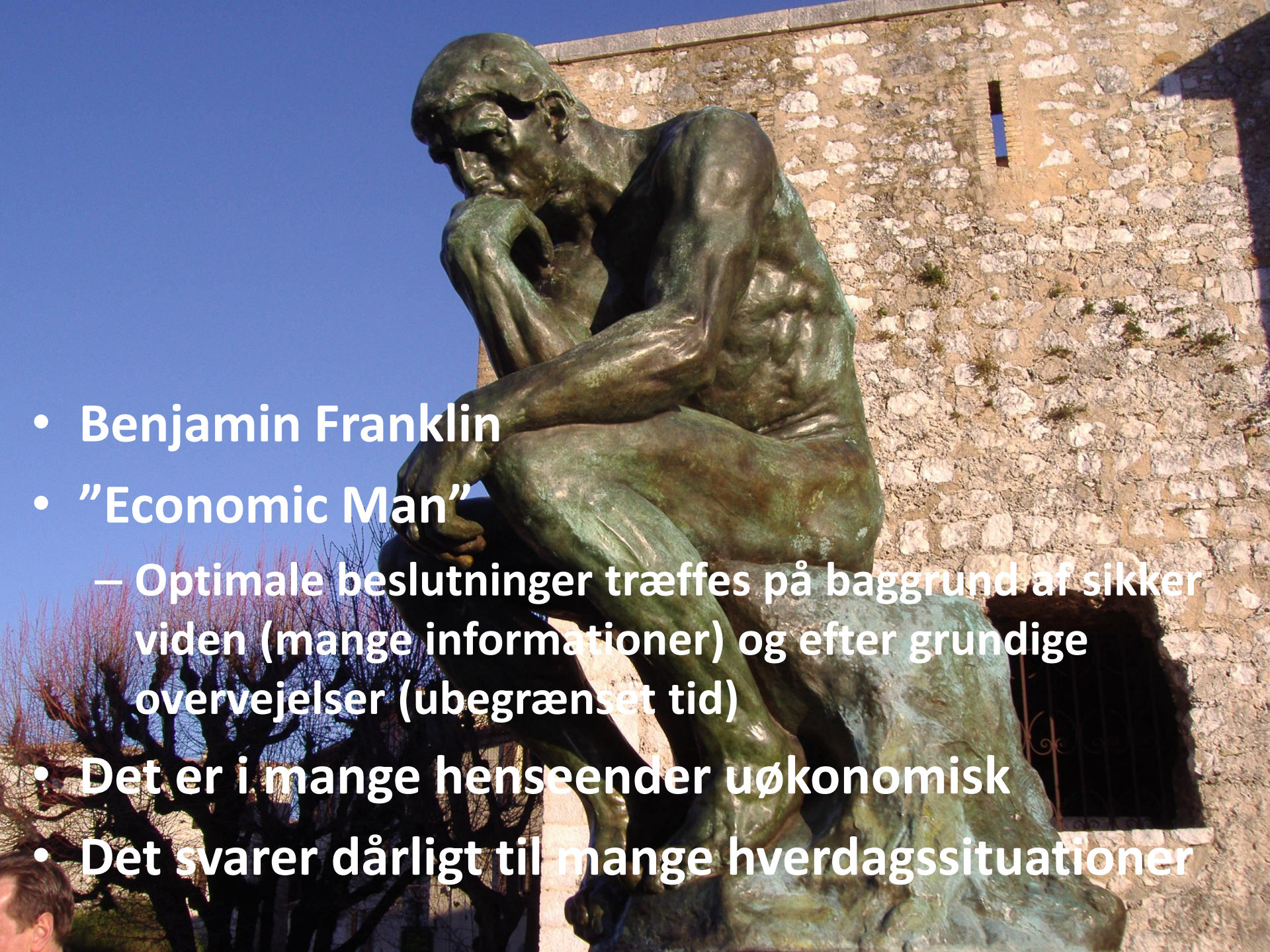

- Benjamin Franklin
- ”Economic Man”
  - Optimale beslutninger træffes på baggrund af sikker viden (mange informationer) og efter grundige overvejelser (ubegrænset tid)
- Det er i mange henseender uøkonomisk
- Det svarer dårligt til mange hverdagssituationer

- Intuition
  - En almenmenneskelig evne
  - Som er kontekstafhængig: situationsspecifik
  - Møntet på beslutninger - anticipatorisk
  - Når udkommet er usikkert
  - Begrundet i erfaringer

Gigerenzers definition af intuition:

”[E]n beslutning:

1. **Som melder sig hurtigt for bevidstheden**
2. **Hvis dybereliggende grunde, vi ikke er særligt klar over, og**
3. **Som er stærk nok til at handle ud fra.”**

Gerd Gigerenzer, *Gut feeling*, Allan Lane 2007, s. 16

- Intuition
  - Vs. instinkter: biologisk funderede adfærdsprogrammer
  - Vs. vaner/rutiner: kulturelt/socialt funderede adfærdsprogrammer
  - Vs. følelser/emotioner: biologisk og socialt funderede adfærdsmarkører
- Vs. fornuft: omtankebaserede beslutnings-processer under optimale betingelser

Instinkt	Rutine	Emotion	Intuition	Fornuft
automatisk	automatisk	automatisk	automatisk	kontrolleret
ufrivillig	frivillig	ufrivillig	ufrivillig	frivillig
hurtig	hurtig	hurtig	hurtig	langsom
fast	adaptiv	næsten fast	adaptiv	fleksibel
handle	handle	handle	tænke	tænke
respons	intention	respons	intention	intention
reaktion	aktion	aktion(sudløsende)	aktion	aktion
nutid	nutid	nutid	fremtid/altid	fremtid/altid
mekanisk	regelbundet	mekanisk	associativ	refleksiv

Intuition og fornuft

- Fornuftsbaserede beslutningsprocesser er bedst:
  - Når der er grundlag for optimale beslutninger:
    - Meget tid, meget information
  - Når beslutninger gælder kontekstuafhængige forhold
    - Regeldannelse
  - Når beslutninger skal træffes under ”sikre omstændigheder”
    - Alle variable er kendte og kan kontrolleres

Er det lovligt for en mand at gifte sig med sin enkes søster?

Nogle måneder har 31 dage, hvor mange har 28 dage?

- Intuitive beslutningsprocesser er upræcise, men *kan* være gode
  - Når grundlaget er ikke-optimalt (lidt viden & tid)
  - Når beslutninger gælder kontekstafhængige forhold (skøn, rimelighed – ikke sand(færdig)hed)
  - Når beslutninger skal træffes i usikre omstændigheder
    - Mavefornemmelse (Gigerenzer)
- Intuitive beslutningsprocesser er hurtige, økonomiske og økologiske
- Intuitive beslutningsprocesser bygger på fortrolighed og (selv)tillid
  - Snyd
  - Tvivl, vægelsind: når intuitive slutninger modsiger/modsiges af fornuftige slutninger

Intuition og emotion

Instinkt	Rutine	Emotion	Intuition	Fornuft
automatisk	automatisk	automatisk	automatisk	kontrolleret
ufrivillig	frivillig	ufrivillig	ufrivillig	frivillig
hurtig	hurtig	hurtig	hurtig	langsom
fast	adaptiv	**næsten fast**	**adaptiv**	fleksibel
handle	(handle)	**handle**	**tænke**	tænke
respons	intention	**respons**	**intention**	intention
reaktion	aktion	aktion(sudløsende)	aktion	aktion
nutid	nutid	***nutid***	***fremtid/altid***	fremtid/altid
mekanisk	regelbundet	mekanisk	associativ	refleksiv

Mavefornemmelser, tvivl: Intuition og emotion

- Emotioner:
  - ”Parathed til at handle” (Frijda)
    - Situationsbetingede adfærdsændringer
  - Økonomiske og økologiske
  - Somatiske
- Intuitioner:
  - Mentale, kognitive beslutninger hinsides øjeblikket
- MEN:
  - Mavefornemmelse: somatisk toning
  - Tvivl: *affektiv* modsigelse af enten den intuitive eller den rationelle beslutning - vægelsind

- Intuition udfoldes mellem sansning/emotion og fornuftsmæssig beslutning
- Intuitiv beslutning:
  - Hurtig og kontekstfølsom (fx empatisk), men også relativt upræcis
  - Når facit er usikkert (eller ubestemt)
  - På baggrund af kropslig vished (”evidens”)
    - ”Det føles rigtigt, godt, dejligt”; ”Mærke efter”
- Anelser – et kompleks:
  - Kropslig involvering (fx nærvær, fortrolighed), som ledsages af intuitive beslutninger
  - Sansning, følelser og intuition
  - Ubestemthed, uvished, men også spontanitet

- **Croce: Æstetik = Intuition**
  - **”Udtryk for indtryk”**
    - ***Udtryk:*** **formuleringer, begribelse (dvs. intuition som beslutningsproces)**
    - ***Indtryk:*** **sansning og følelser - grebethed**
- **Udtryk for indtryk på en anelsesfuld måde**
  - **Bibeholder indtrykkets sansemæssige og/eller følelsesmæssige kvaliteter**
- **Uafgjorthed, rest, som ikke kan sættes på entydige termer - anelsesfuldhed**
  - ***”Noget mere”*****: materialitet, komposition byder modstand**
  - ***”Noget mindre”:*** **sikker tolkningsnøgle fraværende (facit mangler og/eller modsiges)**

- Den æstetiske oplevelse: systematisk vægelsind
  - Vægelsind: den manglende evne til at begrunde sin beslutning i enten den intuitive eller den rationelle lejr
  - Systematisk: Ubestemtheden skyldes ikke sindets ubeslutsomhed (subjektet), men tingens komposition (objektet)
  - Dvælen ved det anelsesfulde og uafgjorte
    - Rokker ved antagelser: tvivl
    - Modarbejder det entydige udtryk: ”noget mere” og ”noget mindre” – indtryk, der modsætter sig det sædvanlige udtryk
    - Skaber ny/uventet indsigt – nyt udtryk

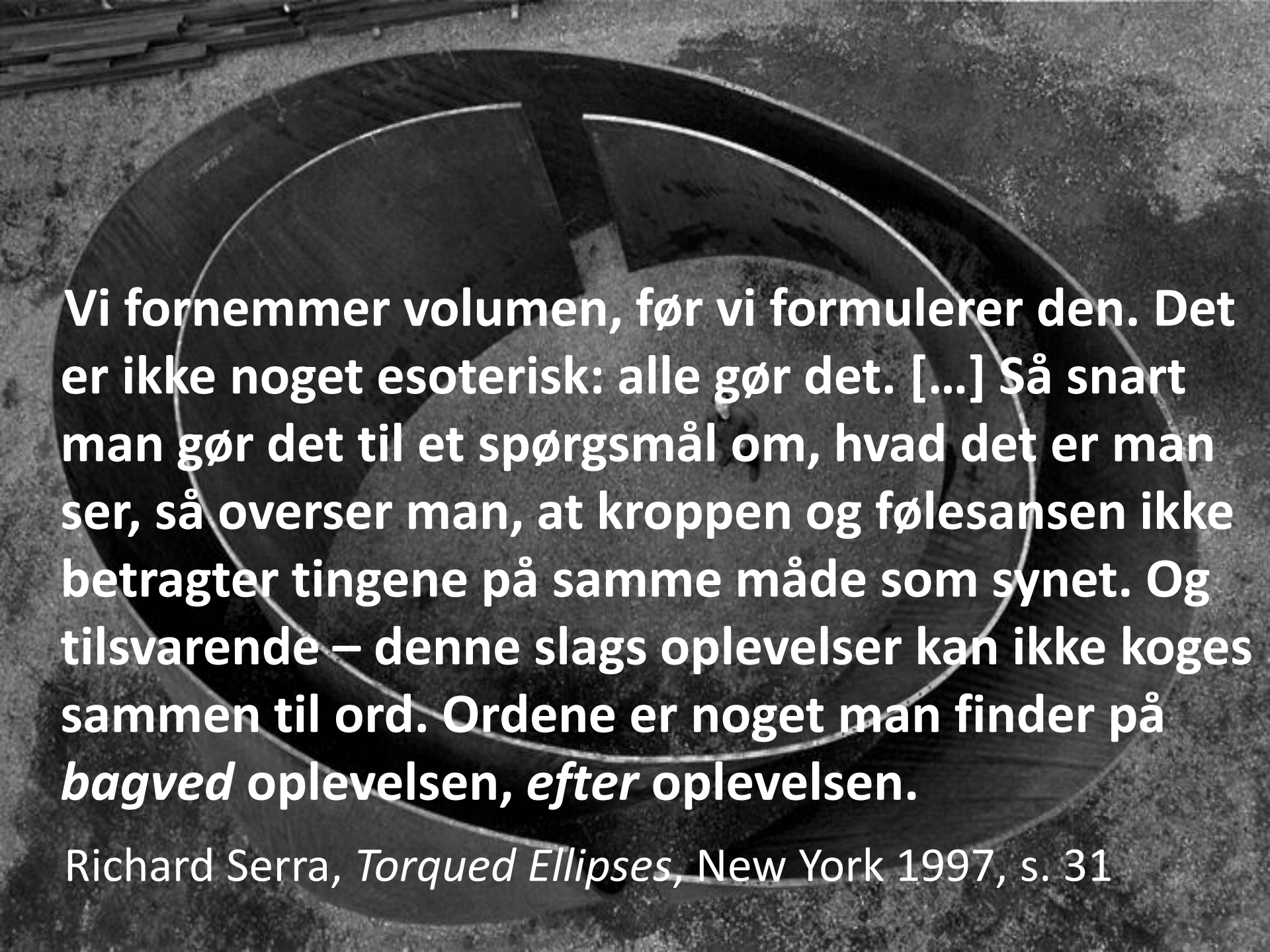

Vi fornemmer volumen, før vi formulerer den. Det er ikke noget esoterisk: alle gør det. […] Så snart man gør det til et spørgsmål om, hvad det er man ser, så overser man, at kroppen og følesansen ikke betragter tingene på samme måde som synet. Og tilsvarende – denne slags oplevelser kan ikke koges sammen til ord. Ordene er noget man finder på *bagved* oplevelsen, *efter* oplevelsen.

Richard Serra, *Torqued Ellipses*, New York 1997, s. 31

Chelsea Market

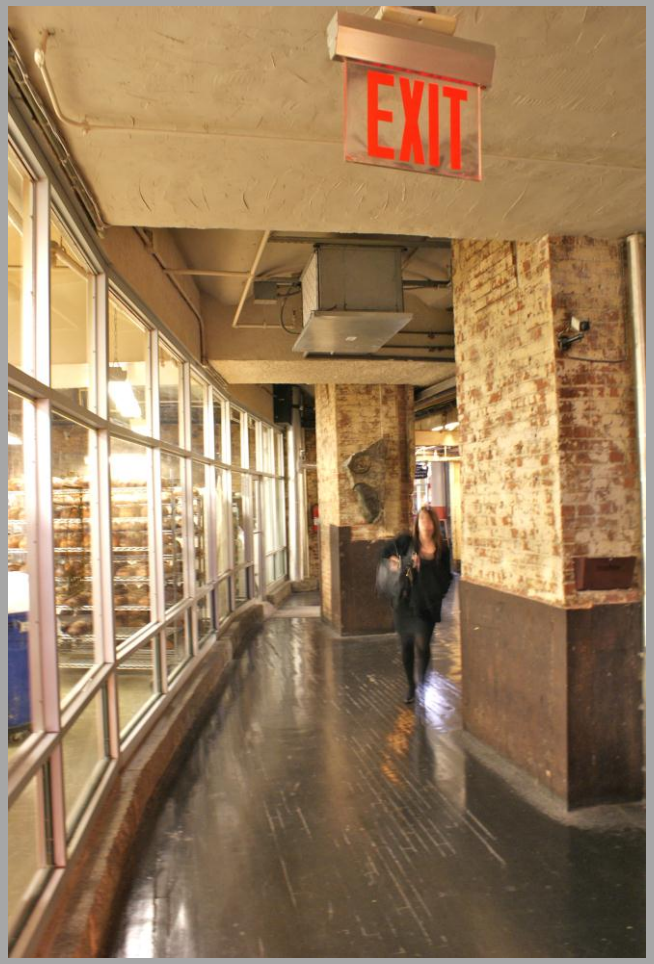

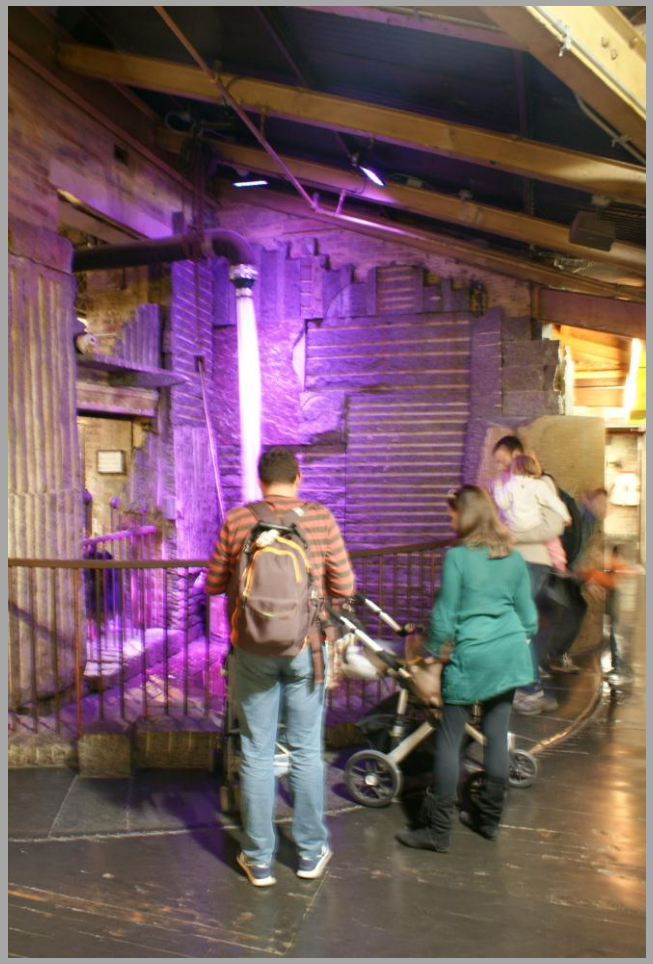

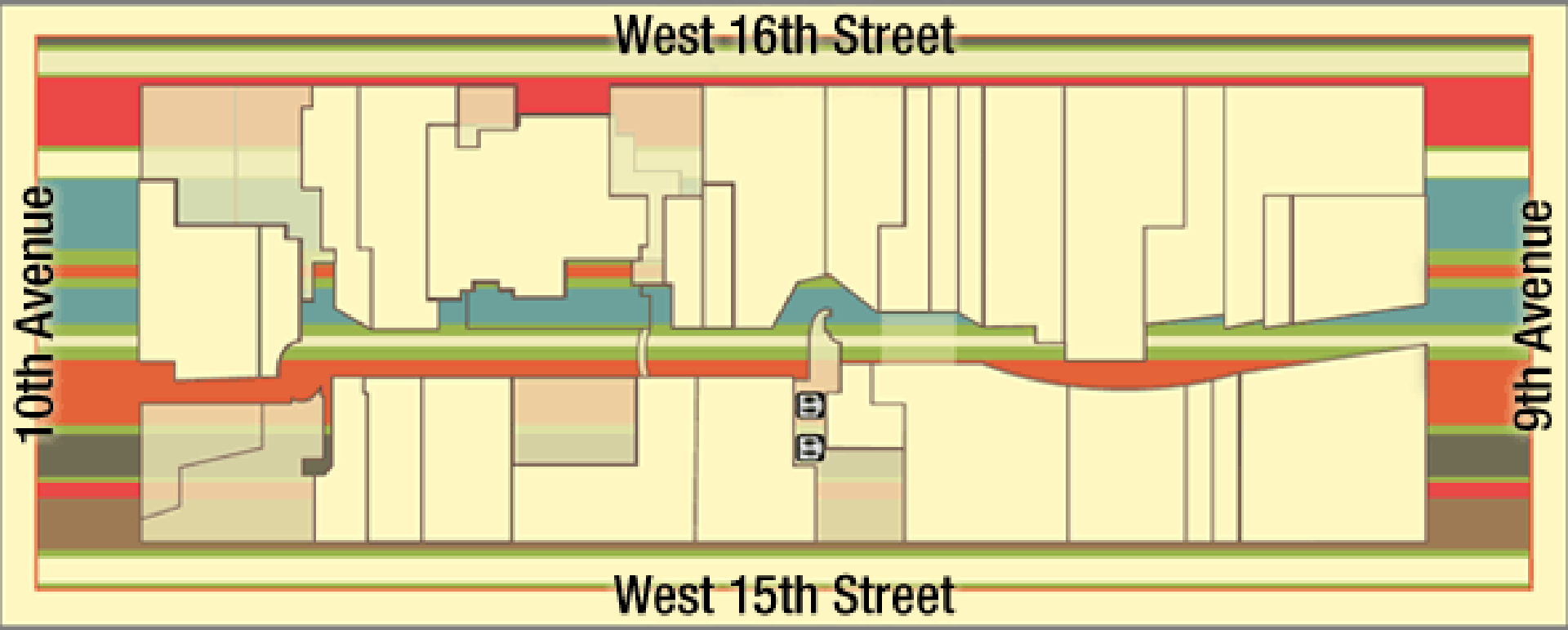
West 16th Street
10th Avenue
9th Avenue
West 15th Street

CAUTION
CUIDADO
WET
FLOOR
PISO
MOJADO

TUCK SHOP

Æstetik: sanselig erkendelse

Sansning

- Sanselighed
- Passivitet
- Modtagende evne: indtryk
- Enkelttilfædet
- Spontanitet
- Grebethed
- Fornemmelse

Erkendelse

- Fornuft
- Aktivitet
- Formgivende evne: udtryk
- Lovmæssighed
- Kontrol
- Begribe verden
- Bevidsthed

Artvalue.com
All rights reserved

BONNER KUNSTVEREIN
ARTOTHEK